

Svoboda, enakost, bratstvo - vrednote za bogove

O filmu *Božji možje*

Alen Širca

Eden od razlogov, da so filmi z religiozno vsebino dandanes prava rariteta, je nedvomno ta, da jih je težko narediti. Ekranizacija duhovnosti je namreč le redko učinkovita in prepričljiva, saj pri tem efekti ne pomagajo kaj prida; najmodernejša postprodukcija in možnosti, ki jih ponuja digitalna filmska tehnologija, so tu prejkone brez moči. »Duha« na platno je prej mogoče ujeti z »nemogočo« metodo Tarkovskega, namreč tedne in tedne čakati na pravo naravno svetlobo. Zato je veliko presenečenje, da je na lanskem festivalu v Cannesu Grand Prix, najprestižnejšo nagrado za zlato palmo, dobil film *Božji možje* (Des hommes et des dieux, 2010, Xavier Beauvois).

Tehnično gledano je film preprost, skromen. Njegov slog je, grobo rečeno, realističen. Prevladujejo statični kadri, skoraj nič ni travellinga. Montaža je diskretna. Čeprav je v ospredju aktualna tema »religija in nasilje«, ne bomo zrlí kakega gibsonovskega maltretiranja, temveč prej bressonovsko zadržanost. Dejstvo, da je posnet po resničnih dogodkih, za film niti ni tako pomembno. Fikcija, ki jo ponuja, je lahka, ne utruja, ni intruzivna: po koncu ni tistega »bednega«, malone vrtoglavega občutka, ko zaznaš razkorak med induciranim dnevnim sanjarjenjem in realnostjo. Poleg tega režiser celo »koketira« s slikarstvom. Kader, v katerem ranjeni terorist leži na postelji v samostanu, evocira znamenito sliko *Cristo morto* (Mrtvi Kristus) renesančnega slikarja Andree Mategne. V enem izmed ključnih prizorov se menih med molitvijo ob slutnji bližajočega se mučeništva dotika Caravaggiove slike *Cristo alla colonna* (Kristus ob stebri).

Film prikazuje menihe, ki živijo duhovno življenje v sožitju z lokalnim prebivalstvom. Ne gredo se nobenega prozelitizma. Na priorjevi mizi so na primer *Fioretti* Frančiška Asiškega in Koran. Menihi se tudi udeležijo muslimanskega obreda enega izmed svojih prijateljev z vasi. Poleg tega so pravi ekologi: živijo v sožitju z naravo, obdelujejo njivo, pridelujejo med itn. Vendar je središče njihovega življenja »kult«, zato nas film dobesedno zapeljuje z nenehnimi »predvajanji« njihovega petja in molitve. Vse skupaj bi bilo kar preveč romantično, če ne bi prišlo do usodnega zapleta, ki zareže v njihovo mirno pobožno življenje. Ti božji možje morajo namreč pasti, kajti šele to jih bo naredilo za bogove. Ko teroristi, ki ustrahujejo okolico, na božično noč pridejo v samostan, se pokaže, iz kakšnega testa so. Vera se zamaje. Večina glasuje za beg v rodno Francijo. Samo brat Luc, ki je tudi zdravnik in pri svojih osemdesetih, zaznamovanih s križem bolezni, neutrudno skrbi za uboge in bolne iz širše okolice, meni, da je treba ostati. »*Partir, c'est mourir* (Oditi je umreti),« odločno pravi. Že prej je vzbudil našo pozornost s tem, ko je dekletu razlagal, da je bil kot mladenič večkrat zaljubljen, vendar je pozneje okusil povsem drugačno ljubezen, ki ji sledi že šestdeset let. Starec je s svojo mistično ponotranjenostjo odlična sodobna filmska inscenacija eckhartovskega »svobodnega človeka«. »*Je suis un homme libre* (Svoboden človek

Božji možje

sem),« reče priorju Christianu, saj ne pozna več strahu pred smrtjo. To pozneje, ko pridejo teroristi, tudi izpriča.

Sčasoma se vendarle vsi odločijo, da ostanejo. Najbolj ganljiva je osebna drama najmlajšega brata med njimi. »Zakaj mučeništvo,« se obupan sprašuje. Moli, a Bog molči. Šele molitev očeta Christiana in njegova ljubezen do njega ga prepričata, da je oditi zares umreti. Odit bi pomenilo zapustiti vaščane, ki jim je skupnost dolga leta služila v ponižnem življenju z njimi. Odit bi pomenilo v temelju priznati, da je bilo njihovo krščanstvo lažno, pomenilo bi priznati, da Bog ni ljubezen in da ima Zlo zadnjo besedo. Ostati pa pomeni živeti.

Njihovo življenje se konča nekega beglega dne, ko Atlas prekrije sneg. Sporočilo filma je jasno: ni jih ubil islam, s katerim so dolga leta živeli v sožitju, ampak islamizem, brutalna uzurpacija religije v politične namene. Ne ubijajo namreč religije, temveč kvazi-religiozni »izmi« (islamizem, katolicizem ...). Vendar je za tem še veliko globlje sporočilo: radikalna subverzija modernih vrednot, ki izhajajo iz francoske revolucije. Ko so Beauvoisa vprašali, kako bi z najmanj besedami označil svoj film, je dejal: »*Liberté, égalité, fraternité* (Svoboda, enakost, bratstvo).«

Andrea Mantegna: Cristo morto